

УДК 378

DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2024.20.09>

Алла МАРУШКЕВИЧ, д-р пед. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0002-1969-7771

e-mail: marushkevich@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Вступ. Обґрунтовано необхідність опанування курсантами закладів вищої військової освіти (ЗВВО) компетенціями з іноземної мови. Названі закони, на яких базується організація освітнього процесу у ЗВВО, документи з питань її забезпечення. Вказано мету Дорожньої карти вдосконалення мовної підготовки у Збройних силах України на 2021–2025 рр. Акцентовано увагу на навчально-методичній роботі викладачів ЗВВО, яка має спрямовуватись на оволодіння курсантами всіма видами мовленнєвої діяльності, культурою усного та писемного мовлення, навичками застосування мови в різних ситуаціях.

Результати. Розкрито структуру комунікативної компетентності, яка містить у собі такі компоненти: мовну, мовленнєву, соціокультурну, компенсаторну й навчально-пізнавальну. Розглянуто погляди окремих учених, які доводять, що цільова орієнтація підготовки з іноземної мови у ЗВВО полягає у становленні полікультурної особистості військовослужбовця, здатної до іншомовної самостійності. Звернено увагу на факт, що здобуті самостійно знання роблять випускника ЗВВО продуктивно мислячим, здатним розв'язувати професійні завдання, упевнено відстоювати свої позиції. Доведено, що організація самостійної роботи під час оволодіння іноземною мовою посідає важливе місце в системі вищої освіти. Зазначено роль продуманого освітнього та розвивального інформаційного середовища в поліпшенні якості виконання курсантами самостійної роботи. Зазначено про важливість продуманого добору завдань до самостійної роботи з іноземної мови з урахуванням індивідуального підходу до кожного курсанта. Проаналізовано окремі технології навчання іноземних мов: педагогічні технології викладання й учіння, технології партнерської взаємодії, інструментальні технології, технології модернізації. Розкрито сутність інтерактивного методу навчання іноземних мов, який уможливує обговорення різноманітних проблем, доведення, аргументування власного погляду тощо.

Висновки. Висвітлено результати вивчення проблеми навчання іноземної мови курсантів немовних спеціальностей закладів вищої військової освіти й доведено, що воно буде більш ефективним, якщо впровадити у практику поглиблення професійного компонента в змісті навчання. Узагальнено погляди на доцільність коригування підходів до організації самостійної роботи курсантів немовних спеціальностей задля формування в них толерантних міжкультурних взаємин і підготовки до іншомовного міжособистісного та міжкультурного спілкування.

Ключові слова: курсанти, самостійна робота, технології, іноземна мова, немовні спеціальності.

Вступ

Соціально-економічні та політичні зміни в українському суспільстві, нинішній стан розвитку міжнародних зв'язків, наближення України до європейського та світового простору, оновлення і модернізація засобів комунікації орієнтують на більш високу якість професійної підготовки майбутніх фахівців різних галузей промисловості, сільськогосподарства, освіти, науки, військової сфери тощо, оволодіння ними високим рівнем знань, умінь і навичок для спрямування життєдіяльності в конкурентоспроможне русло. Це стосується підготовки курсантів закладів вищої військової освіти немовних спеціальностей, здатних розв'язувати завдання на високому рівні та в рідномовному, і в іншомовному середовищі.

Учені зазначають той факт, що "Зміна ролі військовослужбовців на міжнародній арені полягає у постійному збільшенні гуманітарної допомоги та участі їх у миротворчих операціях, але не кожної окремо взятої країни, а в контексті співпраці з іншими представниками ООН або НАТО" (Григорова, 2018, с. 26). Їхня підготовка передбачає формування іншомовної комунікативної компетентності, яка є важливою для майбутньої професійної діяльності й усвідомлюється як сукупність необхідних компетенцій, які засвоюються у процесі навчання задля уможливлення подальшої участі в міжкультурному діалозі, спілкуванні в різних соціальних ситуаціях.

Організація освітнього процесу курсантів ЗВВО базується на Законах України "Про освіту", "Про вищу освіту", "Про наукову і науково-технічну діяльність" (Верховна Рада України, 2014, 2017) інших документах із питань вищої освіти та забезпечує реалізацію професійних стандартів вищої військової освіти за певними освітньо-професійними програмами. Міністром оборони України

від 01.03.2021р. (Міністерство Оборони України, 2021) затверджено Дорожню карту вдосконалення мовної підготовки у Збройних силах України на 2021–2025 рр., метою якої є "... вдосконалення мовної підготовки у ЗС України, визначення шляхів підвищення її ефективності та чіткого переліку необхідних заходів зі створення безперервної системи розвитку іншомовної компетентності військовослужбовців ЗС України під час їхньої службової діяльності" (Міністерство оборони України, 2021, с. 3). Навчально-методична робота викладачів іноземної мови має спрямовуватись на оволодіння курсантами немовних спеціальностей усіма видами мовленнєвої діяльності, культурою усного й писемного мовлення, загалом – іншомовною комунікативною компетентністю.

Мета статті – висвітлення значущості формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів ЗВВО немовних спеціальностей у процесі навчання іноземній мові.

Завдання статті – аналіз публікацій з окресленої проблеми; розкриття сутності окремих технологій навчання іноземних мов і забезпечення якості виконання самостійної роботи курсантів ЗВВО немовних спеціальностей у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності.

Огляд літератури. Навчання іноземної мови курсантів немовних спеціальностей закладів вищої військової освіти включає їхню підготовку із забезпечення володіння орфографічною, граматичною, пунктуаційною, орфоепічною, лексичною, стилістичною грамотністю. Якщо говорити про рівні володіння іноземною мовою військовослужбовців в Україні, то "увага має бути приділена першим трьом рівням: виживання, функціональності та професійності" (Григорова, 2018, с. 27).

© Марушкевич Алла, 2024

Підготовка з іноземної мови у ЗВВО орієнтована на розвиток іншомовної самостійності військовослужбовця, "стає стрижнем і орієнтує процес навчання іноземної мови у військовому виші на скорочення розриву між навчальним і реальним використанням мови, що вивчається" (Гузиніна, 2018, с. 62). Іншомовна самостійність розглядається "як інтегральна якість, яка проявляється у здатності й готовності до постійного використання іноземної мови для професійного зростання, професійної та соціальної мобільності, роботи за фахом на рівні світових стандартів, самоосвіти у сфері іноземних мов, що гарантує успіх професійної діяльності майбутнього офіцера в новій парадигмі" (Гузиніна, 2018, с. 62).

Проблемою іншомовного навчання курсантів ЗВВО цікавляться багато сучасних учених, особливо дотичних до їх підготовки. Вони висловлюють свої думки щодо усвідомлення військовими за допомогою знань з іноземної мови іншомовної культури; розкривають особливості засвоєння іншомовних знань; аналізують педагогічні технології забезпечення цього процесу.

М. О. Куц було акцентовано увагу на внеску в розкриття означеної проблеми вчених як Е. Арванітопуло, Т. Гусак, Г. Друзь, О. Морозова, Г. Онкович, О. Палка, Є. Полат, Л. Шерстюк, О. Шикалова, Л. Ярошук і зазначено: "Адаптація до вітчизняних умов та розробка на цій основі нових педагогічних технологій навчання іноземних мов спричинила їх трактування як таких педагогічних технологій, що ґрунтуються на сучасних позиціях професійного розвитку особистості і спрямовані на досягнення освітніх цілей" (Куц, 2021, с. 171).

У цьому руслі маємо виокремити проблему самостійної роботи курсантів ЗВВО. Т. В. Гузиніна звернула увагу на той факт, що їй завжди "... приділялась значна увага в дослідженнях з педагогіки і психології" (Гузиніна, 2018, с. 61), назвавши прізвища авторів відповідних досліджень: В. Буринський, І. Зоренко, В. Ковальчук, В. Козаков, В. Луценко, В. Мороз, П. Підкасистий, М. Солдатенко, І. Хом'юк. Вона наголосила, що чимало праць із цього напрямку написано розробниками методики викладання іноземних мов (Г. Бурденюк, С. Заскалета, Л. Іванова, Н. Коржакцева, Н. Магазова, Л. Онучак, Ф. Рабінович, Г. Рогова, І. Качан). Т. В. Гузиніна наголосила: "Окремі питання підготовки військових фахівців, зокрема курсантів у військових закладах вищої освіти, аналізувалися в дослідженнях А. Балаховського, О. Барабанщикова, І. Біжана, В. Вдовюкана, Г. Гребенюка, О. Кобенка, П. Корчемного, Б. Ломова, Б. Покровського, М. Рудного" (Гузиніна, 2018, с. 61).

В умовах посилення якості іншомовної підготовки курсантів у системі вищої військової освіти, ускладнення військово-професійної діяльності суттєва роль належить викладачу іноземної мови, який вчить їх перекладу літератури зі спеціальності, веденню чи підтримці бесіди, усному й письмовому висловленню своїх поглядів, написанню анотацій, самостійній роботі з вивчення дисципліни тощо. Згодні з твердженням, що "... лише знання, здобуті самостійно, роблять випускника військового вишу продуктивно мислячим, здатним розв'язувати професійні завдання, упевнено відстоювати свої позиції" (Гузиніна, 2018, с. 63).

До самостійного підвищення рівня володіння іноземною мовою курсантів немовних спеціальностей спонукає іншомовна інформація, яка активно впроваджується у їхню життєдіяльність. Для ефективного організації самостійної роботи майбутніх офіцерів значна увага приділяється добору мовного матеріалу. Продумано підібраний матеріал з актуальним змістом стимулює інтерес і активність

здобувачів вищої військової освіти, впливає на якість виконання ними самостійної роботи, викликає в них бажання до накопичення додаткових знань з іноземної мови.

Успішному розв'язанню завдань самостійної роботи у процесі вивчення іноземної мови сприяє самоконтроль, який включає в себе дисциплінованість, здатність керувати своїми емоціями, досягати поставлених цілей тощо. Крім самоконтролю в організації самостійної роботи курсантів немовних спеціальностей важливою є самооцінка, яка розглядається як один із компонентів, що забезпечують її ефективність. Самооцінка впливає на мотивацію, процес прийняття рішень. Значення має також саморегуляція як процес управління своїм психоемоційним станом: усуненням емоційної напруженості, ослабленням проявів втоми, заспокоєнням, відновленням тощо.

Мотивація, самоконтроль, самооцінка та саморегуляція є внутрішньою стороною самостійної роботи. Здатність курсантів до її виконання поліпшується за умови продуманого, методично організованого освітнього та розвивального інформаційного середовища.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є однією з форм організації освітнього процесу в закладі вищої освіти (Верховна Рада України, 2014, ст. 50), яка передбачає максимальну активність тих, хто навчається в різних аспектах навчальної діяльності, зокрема організації розумової праці, пошуку необхідної інформації, участі в науково-дослідній роботі, олімпіадах, конференціях тощо.

Основною передумовою ефективного формування в курсантів немовних спеціальностей професійної самостійності є уміння аналізувати та засвоювати навчальний матеріал, самостійно працювати з ним і застосувати отримані знання на практиці.

На заняттях з іноземної мови викладачі можуть залучати курсантів до психотехнічних ігор, які допомагають зняти мовленнєвий бар'єр під час спілкування. Ці ігри впливають на саморегуляцію, самоконтроль, вміння правильно висловлюватися. Психотехнічні ігри можна використовувати також і для освоєння лексики, фразеологічних зворотів, граматичних структур тощо. Засвоєння нових структур або лексичної єдності на емоційному фоні активізує процеси мислення, сприйняття та засвоєння.

Самостійна підготовка до таких ігор потребує від учасників знань професійної лексики. Добір ігор до занять з іноземної мови має відбуватись із урахуванням індивідуальних особливостей кожного курсанта, дотримання певних принципів. Принцип індивідуалізації під час організації самостійної роботи з англійської мови в закладі вищої військової освіти спрямований на активну реалізацію процесу навчання на основі врахування можливостей та інтересів майбутніх офіцерів. Для ефективного самостійного оволодіння навчальним матеріалом велику роль відіграє принцип наочності. Самостійну роботу курсантів дозволяє активізувати використання відеоматеріалів англійською. На їхній основі розробляються завдання для розвитку логічного мислення та їх мовленнєвої компетентності. Серед матеріалів виокремлюємо ті, що спрямовують на: "пробудження у курсантів інтересу; ефективне засвоєння навчального матеріалу; самостійний пошук шляхів і варіантів розв'язання поставленого навчального завдання (вибір одного із запропонованих варіантів або знаходження власного варіанту й обґрунтування рішення); заохочення взаємодії між курсантами, терпимості до будь-якого погляду; стимуляція командної діяльності, поваги гідності та права на свободу слова; формування в курсантів думок; формування життєвих і професійних навичок; вихід на рівень усвідомленої компетентності курсанта (Гузиніна, 2019, с. 29).

Серед методів навчання іноземних мов виділяємо інтерактивний метод. Його застосування в навчанні курсантів немовних спеціальностей ЗВВО доводить, що у процесі самостійної підготовки до занять вони вчать від викладача, своїх одногрупників, і, читаючи, слухаючи, аналізуючи та корегуючи різномірну інформацію розширюють свій мовленнєвий досвід. Застосування інтерактивних методів у процесі вивчення будь-якої дисципліни створює комфортні умови, за яких усі взаємодіють між собою, обговорюючи різномірні проблеми, аргументуючи різні погляди, напрацьовуючи комунікативні навички.

У процесі вивчення іноземної мови у ЗВВО крім самостійної застосовуються такі форми роботи як аудиторна та позааудиторна. На аудиторному занятті курсанти з викладачем з'ясовують питання, які виникли під час самостійного опрацювання матеріалу, діляться з одногрупниками отриманим досвідом, узагальнюють вивчене під час укладання тематичного глосарію, написання есе, статей, виконання проєктів тощо.

Під час організації аудиторної роботи активність курсантів виявляється у виконанні вправ іноземною мовою, які сприяють опануванню навичок спілкування нею, правильного висловлювання, аргументування або відстоювання власної думки. Зазначимо, що активізація їхньої роботи в цьому разі залежить від того, наскільки актуальною для них є запропонована вправа.

У трактування "позааудиторна робота" ми включаємо "будь-яку діяльність курсантів, яка відбувається в межах закладу, але не пов'язана з навчальними планами, і спрямована на формування й розвиток професійно значущих якостей, сприяє їхньому особистісному розвитку, розширенню та поглибленню професійних знань" (Драмарецька, 2017, с. 20–23). У позааудиторній роботі використовуються різні такі форми: олімпіади, конференції, доповіді курсантів та ін.

Ураховуючи розмаїття технологій навчання іноземних мов, важливими вважаємо такі їхні види: педагогічні технології навчання, технології партнерської взаємодії, інструментальні технології, технології модернізації. Побудовані на іншомовній Інтернет-інформації педагогічні технології навчання сприяють ефективному формуванню в курсантів іншомовної комунікативної компетентності. До того ж, набуває подальшого розвитку їхньої інформаційна компетентність, уміння організовувати іншомовне спілкування в усній і письмовій формах. Відповідно до цього педагогічні технології викладання орієнтовані на управління навчальною діяльністю курсантів. Серед них технології формування та коригування навчальної діяльності, встановлення зворотного зв'язку. "До цього додамо технології оцінки наявних в арсеналі викладача педагогічних технологій, що передбачає їх класифікацію, аналіз характеристик, критеріїв вибору та зіставлення з цілями й завданнями навчального процесу" (Куц, 2021, с. 174).

Педагогічні технології навчання іноземних мов за формою організації навчальної діяльності (технології аудиторної, позааудиторної і самостійної роботи) – це такі технології як організації навчального заняття, факультативу, спецкурсу, тренінг-курсу, клубної роботи, дистанційного навчання; сприяючі видозмінам структури і змісту навчання (проблемні, інтенсивні, модульні); ураховуючі запити і внутрішні потреби (розвивальні, диференційовані), змінюючі способи діяльності в навчанні (контекстні, тренінгові, ігрові); галузеві макротехнології – спеціально розроблені навчальні комплекси для вивчення іноземних мов світового рівня; модульно-локальні технології – розв'язуючі часткові завдання

організації іншомовної комунікативної діяльності (технології навчального, тьюторського, тренінгового, факультативного заняття), технології клубної роботи. "До цього рівня педагогічних технологій належать також проєктні технології, технології веб-квесту та технології ситуаційного аналізу (case-study); мікротехнології, які розв'язують вузькі оперативні завдання іншомовного спілкування в межах дидактичної сфери навчального процесу, тобто поліпшують, інтенсифікують окремі аспекти навчальної роботи. До них, насамперед, належать: ігрові, тестові, інтерактивні технології, технології організації групової роботи, розвитку критичного мислення" (Куц, 2021, с. 175–176.)

Технології партнерської взаємодії забезпечують спілкування з урахуванням інтересів учасників, їхніх мотивів, емоцій, потреб, ступеня оволодіння іноземною мовою, визнанням цінності особистості кожного. "Побудова партнерських відносин у процесі вивчення іноземної мови не лише створює позитивний психологічний клімат, але й сприяє більш швидкому розв'язанню професійних завдань. До таких технологій включаємо: тестові, інтерактивні, групові, ігрові, тренінгові, рефлексивні, технології розвитку критичного мислення, case-study, технології дистанційного навчання, компаративні" (Куц, 2021, с. 175).

Інструментальні технології навчання іноземних мов – це система розробки й застосування спеціальних засобів навчання, що базується на методиці навчання іноземних мов і спрямовується на досягнення освітніх цілей. Включаємо до них такі складові: безкомп'ютерні технології застосування ТЗН; комп'ютерні технології навчання; телекомунікаційні технології.

Технології модернізації спрямовуються на формування знань і способів дій за зразком та орієнтовані на високоєфективне навчання репродуктивного рівня. Вони можуть об'єднуватись у тип технологій повного засвоєння знань (Куц, 2021, с. 175).

Вивчення технологій навчання іноземних мов відбувається в межах певного підходу до організації навчальної діяльності. З-поміж існуючих нині підходів до навчання іноземних мов наголосимо на таких: особистісно орієнтований – базується на врахуванні індивідуальних особливостей курсантів, які розглядаються, їхніх персональних схильностях і інтересах, характерних рисах; особистісно діяльнісний – забезпечує умови для розвитку повноцінної мовної особистості, орієнтованої на якісну навчальну й майбутню професійну діяльність; діяльнісно орієнтований – є міждисциплінарним підходом, "...сприяє розвитку різних стратегій навчання як імпліцитно, так й експліцитно" (Зуєнок, 2012, с. 72–74); комунікативний – полягає у подоланні мовного бар'єру в курсантів під час спілкування, розвитку навичок мовлення, практичних умінь володіння мовою, сприйняття інформації на слух тощо; діялісно-комунікативний – ґрунтується на взаємозв'язку мови й мовленнєвої діяльності, концентрується на мовленні як діяльності та мові як системі; індивідуальний – базується на навчанні курсантів іноземного мовлення у групі за єдиною програмою, але з урахуванням їхніх індивідуально-психологічних особливостей; проєктний – поєднує ряд завдань і творчих дій курсантів, спрямованих на виконання, творчого проєкту (презентації, науково-дослідної роботи).

Натепер найбільшого визнання набувають технології, створені на основі комунікативного підходу. Комунікативний підхід у сучасній методиці викладання іноземних мов визначається найбільш ефективним, оскільки забезпечує якісне оволодіння нею. "Побудова змісту комунікативно орієнтованих технологій у навчанні іноземних мов ґрунтується на принципах: мовної, культурологічної й

тематичної спрямованості, функціональної, особистісної орієнтованості, колективного характеру організації навчання" (Куц, 2021, с. 175).

У зв'язку з цим зазначимо, що важливою стороною комунікативного підходу до вивчення іноземної мови курсантами немовних спеціальностей ЗВВО є формування в кожного з них іншомовної комунікативної компетентності, яка включає мовну, мовленнєву, соціокультурну, компенсаторну, навчально-пізнавальну та інші компетенції. Мовна компетенція передбачає знання мови, її будови та функціонування, орфографічних і пунктуаційних норм, мовознавчих правил. Мовленнєва компетенція – це вміння говорити, слухати, читати, писати, тобто уміння пов'язані з мовленнєвою діяльністю, з побудовою діалогічних і монологічних висловлювань у конкретній ситуації, відповідно до рівнів мовної компетентності учасників спілкування (Бусел, 2001, с. 146). Соціокультурна компетенція – це знання культурних особливостей носіїв мови, вміння розуміти їхню комунікативну поведінку. Вона поділяється на соціолінгвістичну та культурознавчу компетенції. Соціолінгвістична компетенція стосується користування мовою в різних культурах у вербальній і невербальній формах; культурознавча компетенція – володіння відомостями про культуру представників країни, мова якої вивчається. Компенсаторна компетенція передбачає вміння домагатися взаєморозуміння, вийти зі скрутного становища. Вона "дозволяє студентам і курсантам долати труднощі, пов'язані з незнанням мовних одиниць, нерозумінням соціокультурних особливостей; знімає напругу й усуває мовний бар'єр; розвиває власну комунікативну компетенцію з рідної мови" (Салашенко, 2019, с. 153). Навчально-пізнавальна компетенція передбачає розвиток узагальнених способів діяльності, загальнонавчальних і спеціальних навчальних умінь, які дозволяють удосконалювати навчальну діяльність з опанування іноземної мови та задовольняти пізнавальні інтереси курсантів, орієнтуючи їх на продовження освіти та самоосвіти.

Іншомовна комунікативна компетентність курсантів немовних спеціальностей полягає у сформованості в них у процесі навчання іноземній мові необхідних при виконанні професійних завдань та обов'язків в умовах іншомовної комунікації знань, умінь, навичок, світоглядних орієнтирів тощо.

Результати

Навчання іноземної мови курсантів немовних спеціальностей закладів вищої військової освіти у процесі формування в них іншомовної комунікативної компетентності буде більш ефективним, якщо впровадити у практику її викладання цілеспрямоване формування професійних мотивів, поглиблення професійного компонента в змісті навчання.

Самостійна робота з іноземної мови курсантів немовних спеціальностей ЗВВО має охоплювати формування навичок перекладу оригінальної фахової літератури, поповнення лексичного запасу та вдосконалення знань із граматики, а також сприяти розвитку толерантних міжкультурних взаємин і вільного спілкування у різних соціальних ситуаціях.

Раціональна організація самостійної роботи курсантів із використанням сучасних технологій уможливить не лише інтенсифікацію процесу якісного засвоєння навчального матеріалу, а й зорієнтує на подальшу самоосвіту та самовдосконалення.

Під час організації аудиторної самостійної роботи курсантів є необхідність у проведенні різноманітних ігор іноземною мовою, добір яких потребує врахування

індивідуальних особливостей кожного майбутнього офіцера, дотримання при цьому певних принципів, зокрема індивідуалізації, наочності.

У пріоритеті має бути застосування інтерактивних методів у процесі вивчення курсантами іноземної мови, що створює комфортні умови для їхньої взаємодії між собою, можливість обговорення різнорідних проблем, аргументування поглядів, напрацювання комунікативних навичок.

Важливо вдосконалювати педагогічні технології викладання, технології партнерської взаємодії, інструментальні технології навчання іноземних мов, технології модернізації тощо.

Найбільш ефективним у сучасній методиці викладання іноземних мов став комунікативний підхід, важливою стороною якого є формування в кожного з курсантів іншомовної комунікативної компетентності, яка включає мовні, мовленнєві, соціокультурні, компенсаторні й навчально-пізнавальні складові.

Під час організації контролю самостійної роботи з англійської мови у ЗВВО для курсантів немовних спеціальностей доцільним є контроль у формі обміну думками між викладачем і курсантом на рівноправній основі. Курсант має інформувати викладача про свої досягнення, а викладач – виявляти помилки, неточності, щоб спрямувати його дії в русло правильного розв'язання проблем.

Дискусія і висновки

Отже, для формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів ЗВВО немовних спеціальностей необхідною є вдало скоригована організація самостійної роботи, що сприяє формуванню в них толерантних міжкультурних взаємин та уможлиблює вільне міжособистісне й міжкультурне спілкування.

Форми проведення, принципи та завдання самостійної роботи мають сприяти поглибленню й розширенню знань курсантів, формуванню в них інтересу до пізнавальної діяльності.

Вникаючи у зміст технологій навчання іноземних мов важливо акцентувати увагу на педагогічних технологіях навчання, технологіях партнерської взаємодії, інструментальних технологіях, технологіях-модернізації тощо. Зокрема, педагогічні технології навчання сприяють ефективному формуванню в курсантів іншомовної комунікативної компетентності. До того ж, набуває подальшого розвитку інформаційна компетентність, уміння організувати іншомовне спілкування в усній і письмовій формах.

Застосування технологій навчання іноземних мов курсантів ЗВВО немовних спеціальностей відбувається в межах певного підходу до організації навчальної діяльності, зокрема комунікативного. Важливою стороною цього підходу є формування в кожного з них іншомовної комунікативної компетентності. Забезпечення ефективності формування іншомовної комунікативної компетентності залежить від якості розробки вченими нових методологічних підходів, педагогічних умов їхньої реалізації.

Подальші дослідження навчання іноземних мов курсантів ЗВВО немовних спеціальностей вбачаємо в аналізі інструментарію реалізації зазначених вище технологій відповідно до особливостей професійної підготовки військових.

Список використаних джерел

- Бусел В. Т. (Ред.). (2001). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. ВГФ "Перун".
- Верховна Рада України. (2014). *Про вищу освіту* (Закон України від 01.07.2014. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*, № 37–38). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Верховна Рада України. (2017). *Про освіту* (Закон України від 05.09.2017. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*, № 38–39). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Григорова, І. Г. (2018). Використання стандартів НАТО STANAG 6001 при розробці змісту дисципліни "Іноземна мова" для курсантів ППОСВ. *Іншомовна комунікативна компетентність у фаховій діяльності* (с. 26–29). Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

Гузиніна, Т. В. (2018). Особливості організації самостійної роботи курсантів військових ЗВО в процесі вивчення іноземної мови. У І. С. Прокопенко, С. Т. Золотухіна (Ред.), *Педагогіка та психологія* (с. 59–66). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Вид-во Рожко С. Г. http://nbnb.gov.ua/UJRN/znphknp_u_ped_2018_59_9

Драмарецька, Л. Б. (2017). Форми роботи з курсантами НАВС при викладанні іноземної мови. У О. В. Василенко, І. Г. Галдецька. (Ред.), *Інноваційні технології навчання іноземних мов професійного спрямування* (с. 82). Національна академія внутрішніх справ. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/3050>

Зуенок, І. І. (2012). Діяльнісний підхід до вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням. *Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов* (с. 72–74). Національний технічний університет України "КПІ" імені Ігоря Сікорського. http://interconf.fl.kpi.ua/sites/default/files/zuenok_i.pdf

Куц, М. О. (2021). Технологічні підходи в навчанні іноземних мов. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія "Педагогіка І Психологія"*. *Педагогічні науки*, 1(21), 171–177.

Міністерство оборони України. (2021). *Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України (на 2021–2025 роки)*. (Затверджено Міністром оборони України від 1.03.2021). https://www.mil.gov.ua/content/education/dorozhnya_karta_2021.pdf

Салащенко, Г. М. (2019). Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції студентів та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проектних технологій. *Правовий часопис Донбасу*, 3(68), 153–160.

References

Busel V. T. (Ed.). (2001). *Big Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language*. VGF "Perun" [in Ukrainian].

Dramaretska, L. B. (2017). Forms of work with cadets of the National Police in teaching a foreign language. In O. V. Vasylenko, I. G. Galdetska (Eds.), *Innovative technologies of teaching foreign languages for professional purposes* (p. 82). National Academy of Internal Affairs [in Ukrainian]. <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/3050>

Grigорова, I. G. (2018). The use of NATO STANAG 6001 standards in the development of the content of the discipline "Foreign Language" for cadets of the PESH. *Foreign Language Communicative Competence in Professional Activity* (p. 26–29). Yaroslav Mudryi National Law University [in Ukrainian].

Guzynina, T. V. (2018). Features of the organisation of independent work of military cadets in the process of learning a foreign language. In I. F. Prokopenka, S. T. Zolotukhina (Eds.), *Collection of scientific works "Pedagogy and Psychology"*, 59, 59–66 [in Ukrainian].

Kuts, M. O. (2021). Technological approaches in teaching foreign languages. *Bulletin of the Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*. *Pedagogical Sciences*, 1(21), 171–177 [in Ukrainian].

Ministry of Defence of Ukraine (2021). *Roadmap for improving language training in the Armed Forces of Ukraine* (for 2021–2025). Approved by the Minister of Defence of Ukraine on 1.03.2021 [in Ukrainian]. https://www.mil.gov.ua/content/education/dorozhnya_karta_2021.pdf

Salashchenko, G. M. (2019). Features of the formation of foreign language communicative competence of students and cadets of non-linguistic higher education institutions by means of project technologies. *Legal Journal of Donbas*, 3(68), 153–160 [in Ukrainian].

Verkhovna Rada Ukraine (2014). *On Higher Education* (Law of Ukraine, dated 01.07.2014, No 1556-VII. *Bulletin of the Verkhovna Rada*, No 37–38) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

Zuenok, I. I. (2012). Activity-based approach to learning foreign languages for professional purposes. *Modern approaches and innovative trends in teaching foreign languages* (p. 72–74). NTUU "KPI" [in Ukrainian]. http://interconf.fl.kpi.ua/sites/default/files/zuenok_i.pdf

Отримано редакцією журналу / Received: 20.06.24

Прорецензовано / Revised: 28.06.24

Схвалено до друку / Accepted: 30.06.24

Alla MARUSHKEVYCH, DSc (Ped.), Prof.

ORCID ID: 0000-0002-1969-7771

e-mail: marushkevich@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATION INSTITUTIONS NON-LINGUISTIC SPECIALITIES

Background. *The necessity of mastering foreign language competencies by cadets of higher military education institutions is substantiated (HMEI). The laws on which the organisation of the educational process in HMEI, as well as documents on its provision, are named. The purpose of the Roadmap for Improving Language Training in the Armed Forces of Ukraine for 2021–2025 is indicated. The attention is focused on the educational and methodological work of HMEI teachers, which should be aimed at mastering all types of speech activities, culture of oral and written speech, and skills of using the language in different situations.*

Results. *The structure of communicative competence is revealed, which includes the following components: linguistic, speech, socio-cultural, compensatory and educational and cognitive. The views of individual scholars are considered, which prove that the target orientation of foreign language training in HMEI is the formation of a multicultural personality of a serviceman capable of foreign language independence.*

Attention is drawn to the fact that the knowledge acquired independently makes a graduate of a HMEI productive thinker, able to solve professional problems, and confidently defend his or her position. It is proved that the organisation of independent work in the process of mastering a foreign language occupies an important place in the system of higher education. The role of a well-thought-out educational and developmental information environment in improving the quality of cadets' independent work is indicated. The importance of a well-thought-out selection of tasks for independent work in a foreign language, taking into account the individual approach to each student, is noted. Some technologies of foreign language teaching are analysed, especially the following: pedagogical technologies of teaching and learning, technologies of partnership, instrumental technologies, technologies of modernisation. The article reveals the essence of the interactive method of teaching foreign languages, which makes it possible to discuss various problems, prove and argue one's own point of view, etc.

Conclusions. *The results of the study of the problem of teaching foreign languages to cadets of non-linguistic specialities of higher military education institutions are highlighted and it is proved that it will be more effective if the professional component of the content of training is introduced into practice. The views on the expediency of adjusting approaches to the organisation of independent work of cadets of non-linguistic specialities in order to form tolerant intercultural relations and prepare them for foreign language interpersonal and intercultural communication are generalised.*

Keywords: *cadets, independent work, technology, foreign language, non-linguistic specialities.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.